ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА БЕЗПЕКА 14.03.2024 | Ґезіне Вебер

Коли двоє сваряться...

Слабкість франко-німецького лідерства є ризиком для нашої безпеки. Шкода завдається не лише обороноздатності Європи.

Останніми роками стало абсолютно очевидно, що франко-німецький тандем – історично рушійна сила європейської інтеграції – просто не складається на рівні політичного керівництва. Коли справа доходить до питань економічної та енергетичної політики – згадаймо хоча б ядерну енергетику, угоди про вільну торгівлю чи промислову політику – позиції Парижа і Берліна часто розходяться. Хоча франко-німецька група експертів представила пропозиції щодо подальшого інституційного розвитку ЄС, Німеччина і Франція досі не сформулювали спільних політичних амбіцій щодо майбутнього європейського проєкту. А Берлін і Париж з тріском провалили спробу взяти на себе провідну роль у вирішенні найбільшого виклику безпековій політиці ЄС з моменту його заснування. Німеччина і Франція не змогли ані взяти на себе ініціативу з підтримки України, ані виробити спільний план дій щодо зміцнення європейської оборони. А зважаючи на ситуацію в Україні та структурні геополітичні зрушення, такі як очікуване зменшення участі США в європейській обороні, амбіції та бачення європейської політики безпеки і оборони не є самоціллю. Вони є стратегічною необхідністю.

Конференція на підтримку України, яку наприкінці лютого зібрав президент Франції Емманюель Макрон, вкотре яскраво проілюструвала протиріччя між Німеччиною та Францією. Це була не офіційна зустріч у рамках ЄС, а зустріч для координації позицій європейських держав, США та Канади щодо подальшої підтримки України. Однією з цілей було надіслати чіткий сигнал єдності. Однак Макрон і Шольц своїми виступами досягли протилежного. Коли Макрон на пресконференції заявив, що розгортання європейських військ на українській землі не виключається, реакція Німеччини не змусила себе довго чекати. Шольц повторив, що попередня позиція – жодного залучення німецьких чи натовських військ у конфлікті – залишиться незмінною, а міністр економіки Хабек закликав Францію надати більше зброї. Ці публічні протиріччя – не

стратегічна невизначеність, а потужний удар по довірі до європейської підтримки України. Шольц і Макрон просто знищують необхідний сигнал єдності, який Європа хотіла продемонструвати за допомогою конференції.

Істотні розбіжності між Німеччиною та Францією в питаннях безпекової та оборонної політики не є чимось новим

Суттєві розбіжності між Німеччиною і Францією в питаннях політики безпеки і оборони не є чимось новим. Якщо Франція традиційно підтримує сильну Європу і передусім сильний ЄС, то Німеччина завжди мала сильнішу трансатлантичну орієнтацію, з більшим фокусом на НАТО, ніж на Спільну політику безпеки та оборони ЄС (СПБО). Цей контраст став особливо помітним під час публічних дебатів між Емманюелем Макроном і тодішньою міністеркою оборони Німеччини Аннегрет Крамп-Карренбауер перед виборами в США 2020 року. Тоді французький президент чітко виступав за європейську стратегічну автономію і закликав європейців зменшити залежність від США, а Крамп-Карренбауер кількома днями пізніше опублікувала статтю під назвою «Європі все ще потрібна Америка», після чого Макрон в інтерв'ю детально пояснив свої аргументи. І навіть якщо не брати до уваги уподобання щодо європейської оборони, Німеччина і Франція відрізняються за своєю стратегічною культурою. У Німеччині переважає парламентська стриманість і соціально закріплений скептицизм щодо всього військового. На противагу цьому, Франція має армію інтервенції та готова використовувати її для захисту власної безпеки.

Варто зауважити, що ці розбіжності не обов'язково означають параліч на європейському рівні. В минулому геополітична необхідність і прагматизм вже спонукали Німеччину і Францію до компромісів, наприклад, у різних ініціативах щодо посилення європейської оборони після Брекзиту і обрання Дональда Трампа президентом США. Але важливою відмінністю нинішньої ситуації є політична воля: якщо на референдум щодо Брекзиту Німеччина і Франція негайно відреагували бажанням просувати європейський

проєкт, то сьогодні, в ситуації, яка також є геополітичним стрес-тестом для ЄС, але є значно небезпечнішим, цієї амбіції не вистачає.

У структурному плані франко-німецькі проєкти мають велику перевагу в тому, що, образно кажучи, машинне відділення франко-німецької співпраці все ще існує і може запрацювати в будь-який момент. Той, хто характеризує франко-німецькі відносини в загальних рисах як «розірвані», не усвідомлює дійсності на робочому рівні, де франко-німецька координація все ще залишається майже рефлекторною. Але потенціал найкращого машинного відділення не може бути використаний, якщо немає спільної мети. Наразі Німеччина і Франція завдяки своїм індивідуальним, а іноді й протилежним підходам не лише перешкоджають використанню значного потенціалу ЄС, але й завдають додаткової шкоди Європі.

Лідерство в європейській обороні має бути переосмислене

Вакуум у франко-німецькому лідерстві означає, що лідерство в європейській обороні має бути переосмислене. Що стосується європейської підтримки України, то інші гравці в ЄС вже довели, що це можливо: спільну закупівлю боєприпасів ЄС ініціювала Естонія. Навіть якщо поставки наразі не відповідають очікуванням, цей крок є важливим для конкретної підтримки України та зміцнення Європи як гравця у сфері безпеки в довгостроковій перспективі. Польща також, ймовірно, відіграватиме важливішу роль у майбутньому: Варшава не лише є одним з найрішучих прихильників України, але з новим проєвропейським урядом вона також має великий потенціал для того, щоб відігравати провідну роль у Брюсселі. Можливо також, що формат Веймарського трикутника, який з великим ентузіазмом нещодавно відродили міністри закордонних справ Німеччини, Франції та Польщі, може стати варіантом для подолання франко-німецьких суперечностей і сприяти більш географічно збалансованому лідерству.

Важливу роль в управлінні європейським супутнім збитком, спричиненим слабкістю франко-німецького лідерства, відіграє Європейська комісія. Використовуючи такі інструменти ЄС, як Європейський фонд миру для фінансування військової підтримки

України або сприяння спільним закупівлям в європейській оборонній промисловості (EDIRPA), Єврокомісія показала, що центральні ініціативи не завжди повинні йти з Парижа або Берліна, Брюссель також може бути ініціатором. Можливість використання бюджету ЄС для спільної оборони, наприклад, для закупівлі вакцин або газу, про що нещодавно згадала президентка Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн, також стала б ключовим кроком на шляху до європейської оборони «Зроблено в Брюсселі».

Альтернативи франко-німецькому компромісу для Євросоюзу, як гравця безпекової політики, у довгостроковій перспективі немає, принаймні тому, що рішення в рамках СПБО та щодо потенційних змін до договорів ЄС вимагають одностайності. Якщо Німеччина та Франція не дійдуть згоди у таких ключових питаннях, як фінансування військової підтримки України, стратегія європейської оборонної промисловості та геополітична самодостатність ЄС, вони ризикують завдати супутньої шкоди європейській обороні.

Ґезіне Вебер
Париж

Ґезіне Вебер (Gesine Weber) є науковою співробітницею Інституту досліджень війни та миру імені Арнольда А. Зальцмана при Колумбійському університеті. Вона також є науковою співробітницею Німецького фонду Маршалла в Парижі, де проводить дослідження в галузі європейської безпеки та оборонної політики.